

ЩЕ ОДНА СТОРІНКА ДАВНЬОГО ЛІТОПІСУ ДРУЖБИ: ЛИСТИ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА ДО ВОЛОДИМИРА ЛУЧУКА

В'ячеслав РАГОЙША, Тарас ЛУЧУК

*Білоруський державний університет,
кафедра теоретичного і слов'янського літературознавства
вул. К. Маркса, 31, Мінськ, Республіка Білорусь
e-mail: v.rahoisha@tut.by*

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000
e-mail: taras.luchuk@lnu.edu.ua*

Окреслено літературні та особисті взаємини білоруського письменника Уладзіміра Караткевіча (1930–1984) з українськими письменниками Володимиром Лучуком (1934–1992) та Оксаною Сенатович (1941–1997). Уперше опубліковано шість листів У. Караткевіча до В. Лучука, які зберігаються в архіві українського письменника. Перший лист написаний 16 квітня 1964 року, останній – 22 грудня 1979 року. Публікація присвячена 90-річчю від дня народження класика білоруської літератури.

Ключові слова: порівняльне літературознавство, білорусько-українські літературні взаємини, епістолярій, Уладзімір Караткевіч, Володимир Лучук.

Цього року в Білорусі відзначають дев'яностолітній ювілей класика білоруської літератури Уладзіміра Караткевіча (26 листопада 1930, Орша – 25 липня 1984, Мінськ). Прозаїк, поет, драматург, есеїст, перекладач, критик, літературознавець, публіцист, кіносценарист... Напевно, немає жодного літературного виду й жанру, в якому він би не залишив свого сліду. Всіма своїми силами він докладався до відродження історичної пам'яті та становлення національної самосвідомості білорусів. Тому в Білорусі намагаються як годиться вшанувати його ювілей. Скажімо, в Музеї історії білоруської літератури, Білоруському державному архіві-музеї літератури та мистецтва в Мінську, в Домі-музеї Уладзіміра Караткевіча в Орші будуть організовані тематичні виставки та літературні вечори. В білоруських університетах заплановано провести наукові конференції, присвячені його творчості. У видавництві «Мастацкая літаратура» вийде черговий (19-й) том із запланованого 25-томного «Зібрання творів» письменника. Видавництво «Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі» готує до друку великий енциклопедичний довідник «Караткевіч Уладзімір Сямёнавіч».

У гартуванні таланту Уладзіміра Караткевіча, становленні його світогляду велику роль відіграла Україна, особливо під час навчання на філологічному факультеті Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (1949–1954) та учителювання в Лісовицькій середній школі на Київщині (1954–1956). Щодо українських мотивів, реалій тощо, то вони безпосередньо відображені в багатьох його віршах, київських повістях «У снігах дримає весна» та «Каштанове листя», статтях та есеях (наприклад, статті про класиків української літератури Тараса Шевченка та Лесю Українку, есей про Київ «Сон про те, що було»), перекладах творів українських письменників на білоруську мову (серед яких «Вічний революціонер» Івана Франка), листуванні з українськими письменниками та вченими (скажімо, з академіком Олександром Білецьким чи прозаїком Романом Іваничуком).

Караткевічівські сторінки літопису білорусько-українських літературних взаємин заповнені і з іншого боку. Есей письменника про Білорусь та білорусів «Земля

під білими крилами» спочатку вийшов у Києві – українською мовою [6], і тільки через п'ять років у Мінську – мовою білоруською [8]. Українці рідною мовою можуть прочитати багато творів білоруського письменника, зокрема романи «Христос приземлився в Городні», «Чорний замок Ольшанський», «Колосся під серпом твоїм», що виходили окремими виданнями [13; 14]. Згодом вони увійшли у його двотомник [12]. Українці давно та щиро, як писав Михайло Слабошпицький у передмові до першого тому цього видання, полюбили Караткевіча з «його широко історичною ерудицією, безпомільним літературним смаком, людською безкомпромісністю і постійною готовністю стати на захист правди» [12, т. 1, с. 7]. У Києві є пам'ятник Уладзіміру Караткевічу, в Лісовичах на будинку школи відкрито меморіальну таблицю тощо.

Як відомо, Уладзімір Караткевіч приятелював з багатьма українськими письменниками. Нині можна перегорнути ще одну сторінку літопису білорусько-українського побратимства. У приватному архіві відомого українського поета й перекладача Володимира Лучука (1934–1992) зберігаються шість листів від Уладзіміра Караткевіча, написаних у 1964–1979 роках. Перш ніж опублікувати їх, коротко спинимось на творчих взаєминах двох Володимирів/Уладзімірів.

Володимир Лучук був особисто знайомий з У. Караткевічем, листувався з ним, обмінювався книгами з дарчими написами. Наприклад, на примірнику поетичної збірки У. Караткевіча «Моя Іліада» [9], що зберігається у книгозбірні В. Лучука, є такий власноручний напис автора: «Дарагому сябру майму Валюдзю Лучуку з любоўю, падзякай за дружбу і за цудоўныя ягонья вершы і за не менш цудоўныя песні, што вылекавалі ўрэшце мае шматпакутныя казацкія косці. *Уладзімір Караткевіч*». Дедикацію написано 14 січня 1970 року. Згодом, під час перебування Караткевіча у Львові в 1976 році, Володимир Лучук та його дружина Оксана Сенатович гостили білоруського письменника у своїй львівській квартирі.

Уладзімір Караткевіч присвятив Володимирові Лучуку вірш «Падымаюць жоўтыя галовы...», який уперше був опублікований у газеті «Ніва» (25 квітня 1965), а згодом передрукований у збірці «Моя Іліада» [9, с. 155]. Низку його віршів переклав білоруською мовою, зокрема: «Росы», «Калі б» [3, с. 99–101], «Роздум пра сівыя косы», «Сняжычкі», «Павярнуся на вёску да мамы...» [1], «Давер», «Клён на вятры гарыць...», «Барвы ценяў», «Азбука: (З балгарскіх фрэсак)», «Птушкі» [18, с. 375–378]. З архіву білоруського письменника було опубліковано ще п'ять його перекладів: «Стары матыў», «Так сустрэну вясну», «Вадаспад», «Не, той такі не бачыў неба...», «Сповідзь Маркіяна Шашкевіча перад будучыняй» [7]. Своєю чергою, Володимир Лучук перекладав вірші Уладзіміра Караткевіча по-українському, а саме: «Засць варить пиво» [16, с. 30–31], «Маячіння мужицького Брейгеля» [2, с. 34–36; 4, с. 19–24], «Пророк Геронім Босх» [11], «Балада про нашестя», «Веснонько! Тополі! Світе милий!...», «І снів Адам...» [4, с. 25–29], «Жінці з бузком» [15, с. 112–113].

На поетичну збірку Володимира Лучука «Полум'я мене овіює» (Київ, 1963) Уладзімір Караткевіч відгукнувся рецензією «Бетховен б'е ў далоні...» («Польмя», 1964, № 9), в якій високо поцінував творчі здобутки “львоўскага маладога паэта”, показав “цуд высокай паэзіі”, що “адмаўляе бязвольнасць, абьякавасць і жорсткасць”. Окремі вірші, які особливо сподобалися Караткевічу-рецензентові і які були проаналізовані в рецензії («Сніжички», «Роси», «Сповідь Маркіяна Шашкевича перед майбутнім»), він пізніше переклав по-білоруському. 2009 року, в добірці матеріалів до 75-річчя Володимира Лучука, цю давню рецензію Караткевіча було опубліковано в перекладі українською мовою [5].

Крім того, Уладзімір Караткевіч був добре знайомий і з Оксаною Сенатович (1941–1997). Родина Лучуків, як уже згадувалося, приймала Караткевіча в себе на квартирі в час його приїзду до Львова в 1976 році. Оксана Сенатович неодноразово відвідувала Білорусь, була в Мінську, Гродні, Молодечному. Великою мірою завдяки

посередництву Караткевіча познайомілася з багатьма білоруськімі пісьменнікамі, зокрема з Данутою Бічель-Загнетоваю та Ларисою Геніюш. В архіві Уладзіміра Караткевіча было выявлено дев'ять його перекладів з Оксани Сенатович (головно, на білоруську тематику): «Рэфлексія пра Кастуся», «Пасёстры», «Сосны ў Гродні», «Чаканне ў Зэльве», «Як дарогі насустрач імчалі», «Прыгадай жа мяне ты, Мікола...», «Як цвіце Беларусь», «Прыгон – кріпацтва – крепостничество...», «Ацэтатны шоўк» [7].

Такими були в загальних рисах особисті та літературні взаємини Уладзіміра Караткевіча з Лучукамі. А тепер публікуємо його листи до Володимира Лучука. Публікацію здійснюємо мовою оригіналу – білоруською. Публіковані листи містять короткі коментарі, що подаються після кожного листа.

№ 1

16 красавіка 64 г.,
Чалябінск

Дарагі Валодзя, Уладзімір, Ладысь,
Ладымер – выбірай сам сабе імя па
густу і менавіта так буду звяртацца!

Божа мой, як недарэчна і як непрыгожа ўсё так атрымалася, браце. Ты (давай перайдзем ужо, сапраўды, на ты, не ведаю, ці зручна гэта будзе Вам, таму, зрабіўшы прапанову, пераходжу на Вы зноў і чакаю адказу са згодай ці зберажэннем старога звароту)¹.

Вы напісалі мне ліст на Мінск 45. Павіншавалі з новым годам. А я атрымаў яго толькі нядаўна і ўвесь час здзіўляўся, чаму гэта Вы змоўклі. Справа ў тым, што я там не жыву больш. Пасварыўся з сябрам, з якім даўно жылі ў адным доме² (праўдзівей, з ягонай жонкай), і так яно ўсё і пайшло макам. Разбурыліся старыя адносіны, і я ад яго з'ехаў.

Мой новы адрас³: Мінск 12, вул. Чарнышэўскага 7, кв. 57, Караткевічу У. С.

Яшчэ болдышая злосць апанавала мною, калі даведаўся, што ў сябра некалькі месяцаў ляжала пяць лістоў да мяне і, у тым ліку, Ваш ліст. Я разумею, яму сорамна было мне вочы паказаць. То мог бы кінуць лісты ў паштовую скрынку ў маім пад'ездзе. Аднак ён гэтага не зрабіў. І толькі нядаўна, відаць, не вытрымаў, прыйшоў, прынёс лісты. Селі мы з ім, узялі па чарцы, высветлілі адносіны. Ён шкадуе, асабліва яшчэ таму, што, як кажа, зрабілі яму з дома турму. Здаецца, усё і добра, але былога не склеіш. Па-мойму, друг ёсць друг. І чалавек не павінен верыць ні плёткам, ні намаўленням. Не павінен паддавацца нічыім падбухторванням.

Тое не здарылася. Шкада старога сяброўства.

Ну, гэта, урэшце, Вам не цікава. Проста гэта маленькая гісторыя павінна растлумачыць маё маўчанне.

Атрымаў нарэшце Ваш ліст і ўсё не ведаў, як мне сесці за адказ, як апраўдацца. Вельмі мне сорамна было, ды яшчэ асабліва таму, што не выканаў тэрміновых Вашых заказаў і не адказаў на цудоўную кнігу⁴.

Не ведаю цяпер, што і рабіць. Праўда, папрасіў перад ад'ездам Рыгора Барадуліна, каб даслаў сваю апошнюю кніжку. Але гэта і ўсё. Ці патрэбен Вам яшчэ Таўлай⁵, ці трэба рэкамендаваць яшчэ 3–4 аўтараў і іх вершы? Мінула столькі часу. Калі яшчэ трэба, я, па вяртанні адсюль у Мінск, згараючы ад сораму, усё ж выканаю Вашу просьбу.

Не злуйцеся на мяне, Уладзімірэ, дальбог, усё было так, як я Вам пішу, а там судзіце мяне самі.

Я ўцёк у Чалябінск да сястры, каб тут пісаць новы раман (не ведаю, ці пісаў я Вам аб ім)⁶. У Мінску не даюць. Цягнуць са студыі мастацкай і дакументальнай, ганяюць на розныя справы, клічуць на паседжанні. А ну іх. І вось я месяц ужо амаль

сяджу тут і працую па дзесяць гадзін у дзень. А канца не відаць. А здаць рукапіс трэба ў канцы красавіка. І я, відаць, зраблю так: адшліфаваную першую кнігу аддрукую і пакладу для іх. Няхай нешта маюць. Усё адно гэта фармальнасць і да канца года ніхто ў яе не загляне. А я прыеду чысла 21–23 дадому, зраблю ўсе справы, у тым ліку і Вашы, ды месяцы на два зноў уцяку, некуды на мой Дняпро (магчыма, у Рагачоў да дзядзькі), ды і буду пісаць. Аб змене адраса паведамлю, а то, магчыма, надумаеце прыехаць на Беларусь, то буду сустракаць.

Віншую з Першамаем, бо, відаць, другога ліста да таго часу атрымаць не паспееце.

Зараз сяджу тут, назіраю за беднай уральскай вясною, ды і думаю, што каля Тарашчы, дзе я настаўнічаў, пэўна і пралескі ўжо цвітуць, і р'яст лілавее⁷. А на Беларусі смаршкоў у лясных котлішчах поўна⁸, як груш з узвару. Вось ад якой прыгажосці лаводзіцца ўцякаць, каб мець спакой.

Раман мой стары, як кажуць, пэнкнуй⁹. Так яго, раба божага, і прыкрылі. Ну і д'ябал з ім. Алзіным я задаволены: на кампрамісы не пайшоў. Жыць, што праўда, цяжкавата матэрыяльна, але вылезем. Не першы раз.

У Рагачове возьмуся за пераклады. З усіх, каго Вы назвалі, няма ў мяне збірак Ліны¹⁰ і Василя Симаненкі. Але нічога, дастану.

Васіля шкада ад усяго сэрца. І не дапамагае чорная прыказка старажытных, што “той, каго любяць багі, памірае маладым”, асабліва калі ён паэт. Дурная прыказка, дурны свет! Як горкі нейкі лёс над зямлёю. Як расцвітае нешта рана, молада, гожа, як захопляцца ім людзі – так, нібы злосная насмешка нейкая, возьмуць і адбяруць ад людзей і зямлі. Якая хаця таму прычына была, га?

Збірку ягоную новую¹¹ – дашліце. Такія вась незваротныя страты бываюць у жыцці. Магчыма і пагаварылі б з ім ды з Вамі калісьці. А тут – як бездань.

Думкі мае, наогул, невясёлыя. Ратуе праца. Асабліва думаць не на яе тэму не даводзіцца. Сёння вась толькі вырашыў з раніцы напісаць Вам вялікі ліст, бо сорамна мне ўжо, а там і зноў за працу (сёння павінен загінуць на мядзведжым паляванні бацька майго героя). Вечарамі толькі чытаю перад сном хвілін па трыццаць, па сорок. Ведаю, што лепей бы адпачыць мазгам, але гэта ўжо такі ўедлівы звычай, што не заснеш без слова (не прыміце ў дрэнным сэсе), і дзень нібыта страчаны, калі хаця трохі не пачытаў.

Чытанне, пры такім тэмпе, ідзе, вядома, павольна. Другі тыдзень мучаю адну кнігу.

Чамусьці атрымліваецца так, што ўвесь час тут чытаю ўкраінскія кнігі. Чытаю «Уладзімір» нябожчыка Сямёна Склярэнкі. У пазнавальным сэнсе цікава, а ўвогуле трохі незадаволены. Ніяк не можам мы адмовіцца ад звычак апраўдваць дзяржаўнага дзеяча ва ўсіх яго ўчынках. Адрыжка тых яшчэ часоў. Забіў бацьку і братаў будучай жонкі, яе – “поя”, потым разбіў пад Любечам брата, прагнаў яго ў Родню, прапанаваў мір, завабіў у Кіеў, дзе брат загінуў пры таямнічых абставінах. На трызне быў, пасля трызны “поя” ўдаву брата, так што невядома, чыё дзіця... ну і гэтак далей. І на ўсё апраўданні: Рагвалод полацкі грамату яго падзёр і “збіраўся выступіць” супраць яго (як быццам і дагэтуль гэта не ёсць першае апраўданне для агрэсіі: “збіраліся напасці”. Гэх, нічому не вучацца людзі ад гісторыі), брата забілі баяры, з жонкай ягонаю не вытрымаў і г. д.

Меў рацыю бацька Тарас¹², калі не верыў ніякай такой лухце і ўсё выпрабоўваў ядучым квасам скепсісу. Таму і памылак пазбегнуў, таму і кампрамісаў не ведаў, таму і дагэтуль у шмат якіх пытаннях мы да ягонага звышчалавечага і звышгуманнага разумення не дараслі. Памятаеце, аб чым “по бібліі чытае” святы чарнец? Склярэнку б часцей у яго заглядаць.

І дарэчы, ніякага такога апраўдання не трэба было. Ну, зрабіў, ну, узяў, ну, не вытрымаў. Людзі ёсць людзі. А тыя, продкі, былі яшчэ неўтаймавана страсныя, гарачыя, з нераскіданымі пачуццямі. Паганцы, ледзь не варвары. Ну і малой жа ты іх

так, чорт! Як пілі, ды як ваявалі. Як утаймоўвалі коней і жанчын, вераломствавалі, хлусілі, трымаліся рыцарства. Памятаеце, як аднаму такому феадалу казалі, што заб'юць ягоных дзяцей, калі не здасць фартэцы. То ён, сукін сын, сказаў: “Вазьміце, у мяне заўсёды пры сабе зброя, каб нарабіць новых”. Падлюга, свіння, а жывы. Або, памятаеце, як два папличнікі Качубея пасля катавання кнутом ляжалі ў цямніцы, пад крывавамі дзяругамі, чакалі смерці. Нейкі там палкоўнік і, здаецца, казацкі паэт.

Памятаеце, што адзін другому сказаў?

– От би позичить в москаля того кропила. Як би для наших з тобою жінок здалося!

І вось такія яны й былі. І ў нас, і ў вас. Героі, распуснікі, святыя, свінні, багі, здраднікі, гумарысты не там, дзе трэба. Але для сябе не манюкі. І, ва ўсякім разе, не поснікі. І вось такіх, жывых, іх і можна нават любіць. А калі не любіць, то верыць.

Дарэчы, Вам не перашкаджае, што пішу па-беларуску? Пэўна, зразумеце. А мне лягчэй. Дагэтуль па-руску пісаў, бо па-ўкраінску мне ўсё ж не так лёгка. Мінула ўсё ж восем год, магу сям-там зрабіць памылку або ўжыць беларусізм. Глядзіце, як Вам зручней.

Ну вось. А цяпер некалькі слоў пра Вашу кнігу¹³. Учора вечарам яе перачытаў (кажу, шанцы на Украіну). Па-мойму, яна шмат выйграе ў параўнанні з папярэднімі¹⁴. Збераглася ранейшая чысціня, прастасць і тое, у вышэйшай ступені ўкраінскае, што ўласціва вашай цяперашняй моладзі. І, адначасова, з'явілася простая складанасць і глыбокадумнасць. Ёсць, вядома, часам і рыторыка (як у «Вогніцах на шляху» – “З морозу ми й Арктику вирвемо...”), але хто богу не вінаваты. Тым больш, што ў гэтым вершы ёсць добрыя вобразы – гэтыя “свічкі в льоху” ды “життя, наче сіто з висівок”.

І роздум расце. Сведчанне таму «Прометеі і пігмеі», хаця ў некаторых такіх вершах і ёсць яшчэ часам тое, што аўтар «Слова» назваў “мыслію па дрэву”.

Дзеля пана бога нашага не думайце толькі, што ва ўсіх гэтых маіх словах ёсць тон нейкага ментара, на які я не маю права. Гэта мая асабістая думка, з якой Вы можаце і не згаджацца, але якая не можа не быць Вам цікавай, як думка кожнага добразычлівага чалавека.

Сто думак розных людзей – глядзіш, нешта карыснае ў іх і знайшлося. Толькі так і прашу глядзець на гэта.

“Мыслію па дрэву” – я заўважаю, напрыклад, у «Я живу на долоні сторіч», хаця і тут асноўная думка цікавая і патрэбная: “Мы не серафімы, і няма чаго нас маляваць такімі”... Вельмі неблагі верш «Відозва до лікаві», але канец зніжае яго. Нібы замахнуўся, каб забіць, а потым толькі канстатаваў факт існавання ганебнай з'явы. Няма канчатковасці. Якой? Я хачу расказаць Вам аб адным выпадку, пра які я хацеў бы напісаць верш, але пакуль што не ведаю, як¹⁵. Я тады быў на чацвёртым курсе, а астатнія хлопцы з пакоя – першакурснікі. Калі памёр Сталін – я іх падбіў на тое, каб з Кіева ехаць на Маскву, глядзець¹⁶.

Чалавеку, каб зразумець, вельмі трэба ў такія хвіліны быць там, дзе зварушанні вялікай людскай масы. Тады перад ім паўстаюць заканамернасці.

І вось вялікі горад, транспарт не ходзіць, чарга да Дома саюзаў – ад Курскага вакзалу. Тугі ў людзях няма – хутчэй цікаўнасць.

І яшчэ, страшная цісканіна на вуліцах. Гінуць людзі. І вось, ля высотнага будынка, недзе ля павароту на Камсамольскую плошчу, насустрач гэтаму патоку людзей дзед і бабуля, сівыя, вельмі старыя, на саначках вязуць дзіцячую, на немаўлятка, труну. Транспарту няма. Насустрач – натоўпы з дзясяткаў тысяч людзей. І ўсе гэтыя людзі нават не глядзяць на старых.

Жыццё склалася так, што я гэтага чалавека не любіў з сямігадовага ўзросту. І, вядома, і тут я нічога хлопцам не сказаў. Але гэта так засела, што і дагэтуль не магу забыць. А для старых, пэўна, галоўным была малая труна.

Вось чагосьці такога Вы тут не знайшлі. Канчаткова – заканамернага, страшнага, як пячаць, і, адначасова, гордага, бо раз людзі заўважылі такое – значыць, яны яшчэ не зусім прапашчыя, а проста “устаюць понад всі протыріччя”.

А потым у Вас пайшло! «Сніжичкі» – дзівосна.

І, урэшце, верш, які мне спадабаўся ледзь не больш за ўсе, відаць, таму, што ў паэта на першым месцы павінен быць боль, а радасць – справа другая, таму што паэт – гэта, перш за ўсё, павітуха, што дапамагае нараджацца ісціне, а ісціна, на жаль, пакуль што нараджаецца ў крыві.

Верш гэты – «Роси». Чорт вас, хахлоў, ведае, як жа вы выраслі з таго часу, калі я чытаў ва ўніверсітэце зборнікі тагачасных маладых?! Тады гэта былі такія “ясночолі юнакі”, такія, проша паньства, душы, што павесіцца можна было: “Не був я повік на корейській землі, тепер густо зрошеній кров’ю, але, якби міг, я б за неї поліг: до неї полаю любов’ю”. Аўтара не кажу, ён жыве і друкуецца. І няхай жыве.

Урэшце, усе тады былі такія. І ўсё ж сорамна было. Чуеш, размер які? Пра кроў, а нібы танцуе:

Але, якби міг,
Я б за неї поліг.

Зусім, як у вядомай дрындушцы:

Рассерженный Бишоп сердито
Сказал мне: вы будете биты.
Как две капли жена,
И притом обнажена,
Мистер Грин, постыдились бы вы то.

А цяпер вы мудрэце проста на вачах. І правільна, бо шчасце не ў тым, каб быць старшыном-звыштэрміновым, а ў пазнанні праўды і, відаць, у доблесці і ведах.

Ах, верш які!

Вы жылі ў Польшчы і, вядома, польскую мову ведаеце¹⁷. І паэзію.

Памятаеце ў Цыпрыяна Норвіда «Жалобную рапсодыю на смерць Бема»? Тут ёсць у некаторых радках нешта, што нагадвае яе. Не складам, вядома, не памерам, не думкай – нічым. Але нагадвае: трагічна-светлым успрыманнем свету. Ёсць радкі выключныя:

...Орали снаряды землю,
косили жита автомати.
Снопамы бійці лягали...
Спіткнувся. Ніч.

Чорт, лаканізм які! Або:

– Де він? – у трави питаю.
Питаю: — Де він? — у жита.
– Де? – у пташок питаю.
Питаю про це у людей.
...А сонце, умите, чисте,
червоно встає над світом...

День.

Мне страшэнна хочацца, каб гэта стала маналітам. З часам, праз гады, калі вернецца, паспрабуйце пазбавіцца ад адцення некаторага сантыменту літаральна ў двух-трох словах. Можа, я не маю рацыі, але пакаштуйце на слых: “Як то очам не ридати?”, “В зажурі діток втішала”, “Невинні сирітські сльози...”. Трошкі б суровей, нават грубей, як сякераю, трэба. Але каб адчувалася, што боль сэрца рве. Не ведаю як. У другім месцы нешта адно пакінуць. Магчыма, замест “втішала” – “казала”, або неяк іначай. Ну, не ведаю ж я. Вы ж паэт!

А верш проста, не баюся сказаць, выключны. І другая частка «Спогадів», «Сіві косі» – адзін з лепшых вершаў кнігі. Дарэчы, у ім ёсць тое, што яднае з самымі рознымі, але самымі лепшымі паэтамі з маладых – Оярам Вацыецісам, з некаторымі нашымі і вашымі, з Шота Нішніанідзе і іншымі. Тое, што сведчыць аб тым, што мы людзі аднаго пакалення і гэтага з нас не выб’еш.

Між іншым, і наіў, за якім – няпростасць:

У клітці стаяв “фашист” (підроблений Гітлер),
Хто хтiв, той плювався на нього...

Ходзіць, здаецца, такі зявака, спадчыннік “ясночоліх”, а, на справе, і смешна, і жах, і ўсе вы, побач з зявакамі, – боўдуры.

Уражае і разнастайнасць кнігі: прызнак добрага паэта. Не сумна чытаць, бо ўсё і ўсякае ёсць. Раней гэтага было менш. Пасля “косаў” і “Воду в долоні черпаю”. Як песня паганца (не злуйцеся, не памятаю, як па-ўкраінску, а па-беларуску гэта – “язычнік”).

Я ведаю, Вы з Польшчы. А якая мясіна продкаў? Валынь? Галічына? Дзівосныя ў вас людзі, і такія разнастайныя.

У харошым вершы «Ні, той такі не бачив неба» апошнія два радкі нешта не так. Але, урэшце, бог з імі, калі існуе “небоплес”. Самі выдумалі ці ёсць такое народнае слова?

Але зноў горш. «Поле» трохі стандарт, і «Журавлі». А потым зноў узлёт – «Сповідь Маркіяна Шашкевіча». Апошнія чатыры радкі – той высокі лаканізм, якога заўсёды так не хапала мне. Дый хіба толькі мне?

Франко ў Вас, пакуль што, горшы за Шаўчэнку і Шашкевіча. І «На вуліці» і ў “Валеті”. Не знайдзены неяк, хаця, агаворваюся, як заўсёды, што гэта я толькі так лічу і гэта ні для каго не азначае нічога. Колькі вачэй, столькі і светаў. І дзіва:

І, зсунувшы могучою рукою
з-над себе віко гробове,
встае Бетховен, б’е в долоні,
аж глухнуть вуха у дерев!

Няпроста і добра. Узор мислення паэта.

«Эпітафія Канапніцкай» таксама добрая. Памятаеце «Роту»? Люблю яе. Далей раз-пораз наштурхнешся на лепшае і лепшае. І мініятуры, накштат «Краплини», і “горб, што ад працы нарос на Зямлі”, і канец «Ех, який я ненаситний». Часта ж так здзіўляюцца паэты, як гэта свет патрэбен ім, а жыць можна і без іх. Ёсць недрукаваны верш Навелы Матвеевай¹⁷, дзівоснай паэтэсы і майго добрага друга, «Страна Дельфиния». Хвалі, існуе недзе краіна. Калі туды не паехаць – усё знікне: пасохнуць пальмы і заглохнуць кветкі. І раптам прыходзіць адтуль ліст, а ў ім такое, што дзіву даешся.

Пальмы без меня – не сохнут,
Розы без меня – не глохнут,
Птицы без меня не молкнут.

Как же это, без меня?

Так вась і жывем. І пішам пра Прут, што “послизнувся з обрива” (дый загрымеў, пэўна, бедалага!), ды пра абыякавую, як жанчына, кручу. І лічым, што нічога не змянілася. Ды яшчэ ў «Якби» дасягаем такой музычнасці. У гэтых паўторах, такіх, што ў чалавека нібы задыхаецца ад хвалявання сэрца.

Лухта гэта, што ў наш век ды з нашымі шматлікімі каханьнямі нельга быць чыстым. Вась хаця ў «Скрыпцы». Няхай сто баб было, а цнота чалавечая ёсць, жыве! І сум у «Повернусь на село» (!!!).

Словам, што ж сказаць, браце.

Усё ўмеем. І жанчын па-чалавечы кахаць, аж неба мружыцца, і, пры выпадку, навалачы рознай даць так, каб аж нагамі накрылася.

Моцны пад’ём. Вельмі моцны.

То што, будзем жыць? Будзем жыць, і няхай яны, ворагі добрага, а, значыць, і нашы, — паздыхаюць

Ну, вась. Аж абрыднуў, відаць, такі доўгі ліст напісаў. Нічога. Вы не крыўдуйце. Я сказаў тое, што думаў: што стандарт – тое стандарт, а што добра – тое добра.

Спадзяюся, калі праз пару год і я дашлю Вам свой зборнік – Вы адкажаце мне таксама вельмі падрабязна, і таксама шчыра і неліцамерна аб усім, што думаенце.

Ну, бывайце. Моцна цісну руку. Жадаю поспехаў.

Уладзімір Караткевіч

P. S. Не забывайце новы адрас.

¹ Уладзімір Караткевіч асобіста познайоміўся з Володыміром Лучуком, очевидно, напрыкінці квітня 1963 року, коли український письменник, як працівник часопису «Жовтень», перебував у творчому відрядженні в Мінську – з метою «ознайомитися з молодою білоруською поезією, як кажуть, на місці, і познайомити з нею українських читачів» [17]. На той час контакти обох письменників іще не переросли у ближчі літературні взаємини. Звідси – звертання «на Ви».

² Караткевіч, після повернення влітку 1962 року з Москви, де він навчався на Вищих літературних курсах (1958–1960), потім на Вищих сценарних курсах (1960–1962), певний час мешкав у свого друга В. Кравця.

³ У січні 1963 року Спілка письменників БРСР надала Караткевічу в Мінську на вул. Чернишевського, 7, однокімнатне помешкання (кв. 57). Сюди письменник перевіз свою стареньку матір Надію Василівну (батько Семен Тимофійович помер ще у вересні 1959 року), яка надалі увесь час мешкала разом із ним.

⁴ Володымір Лучук після закінчення навчання на кафедрі слов’янської філології Львівського державного університету імені Івана Франка (1958) п’ять років працював старшим редактором відділу поезії львівського часопису «Жовтень» (тепер – «Дзвін»), активно займався перекладом, зокрема білоруської поезії. Уладзімір Караткевіч обіцяв йому надсилати для перекладу збірки білоруських поетів. Своєю чергою, В. Лучук подарував Караткевічу свою збірку «Полум’я мене овіює» (Київ, 1963), про яку далі білоруський письменник докладно пише в цьому листі.

⁵ Йдеться про білоруського поета Валентина Тавлая (1914–1947). 1964 року у київському видавництві «Радянський письменник» вийшла друком збірка його «Поезій» в українських перекладах. Два з них («Хлопці» та «Листи з тюрми») здійснив Володымір Лучук.

⁶ Роман, який Караткевіч писав у Челябінську в березні–квітні 1964 року, перебуваючи у своєї сестри Наталі Семенівни Кучковської, – «Каласы пад сярпом тваім».

⁷ Білоруський письменник пригадує тут місцину в Україні, зокрема село Лісовичі в Таращанському районі на Київщині, де він учителював два роки (1954–1956) після закінчення Київського університету.

⁸ Як справжній грибник, Караткевіч добре знався на грибах, умів їх збирати й готувати, зокрема найраніші, весняні гриби – *страчки* і *смарчки*, яких грибники зазвичай не беруть, боячись отруїтися ними.

⁹ “Стары раман”, про який мовить Караткевіч, – «Нельга забыць» («Леаніды не вернуцца да Зямлі»). Надрукований він був у часописі «Польмя» (1961, № 5–6). Але після негативних рецензій та обговорення його на секції прози СП БРСР (8 липня 1963 р.), де письменника звинуватили в абстрактному гуманізмі та інших “гріхах”, видавництво відмовилося друкувати його і в листопаді 1963 року вже готовий набір книжки розсипали. Цей роман вийшов окремим виданням щойно через 20 років, у 1982 році.

¹⁰ Ліна – Ліна Костенко (н. 1930), видатна українська поетеса. Караткевіч, без сумніву, був знайомий з її поезією. Серед поетичних збірок, які він сподівався “дістати” через своїх українських знайомих (і серед них через Лучука), на той час могли бути такі збірки Ліни Костенко: «Проміння землі» (1957), «Вітрила» (1958) і «Мандрівки серця» (1961).

¹¹ У. Караткевіч має на думці збірку Василя Симоненка «Тиша і грім» (Київ, 1962).

¹² “Бацька Тарас” – це, звісно, Тарас Шевченко.

¹³ Йдеться про третю поетичну збірку Володимира Лучука «Полум’я мене овіює» (Київ, 1963), вірші з якої Уладзімір Караткевіч і аналізує в цьому листі. Згодом ці міркування увійшли також до його рецензії на цю збірку; порівн. [5].

¹⁴ Ідеться про дві попередні збірки В. Лучука: «Довір’я» (Львів, 1959) та «Осоння» (Київ, 1962), з якими Караткевіч, судячи з листа, був знайомий.

¹⁵ Вірш на тему смерті й поховання Сталіна У. Караткевіч не написав. Але виразним антисталінським пафосом просякнута його повість «У снягах драмае вясна» (1957, опублікована посмертно 1988 року), основні події якої відбуваються напередодні смерті Сталіна в 1952 році.

¹⁶ Те, що Уладзімір Караткевіч, як і багато тисяч “савецькіх людзей”, не любив Сталіна за його жорстокість, криваві репресії тощо, письменник засвідчив у написаній російською мовою 17 вересня 1964 року автобіографії «Дорога, которую прошел», варіант якої (вже білоруською мовою) був надрукований у книжці автобіографій білоруських письменників «Пра час і пра сябе» (Мінськ, 1966). Ось цей першопочатковий текст російською мовою: «В 39-м вернулся из тюрьмы один из моих дядек, старый коммунист, перед арестом – заведующий камчатским облоно... Несмотря на мой возраст, он ничего от меня не скрывал... Потому и на похороны Сталина поехал и подбил на поездку ребят из комнаты, не из-за скорби, а чтобы видеть собственными глазами. И увидел. И, вместе с хлопцами, помогал санитарам вытаскивать из давки людей. И попал в переделку в Ветошном переулке в день похорон. А это уже не оставляло никаких сомнений и вызывало одно желание: «Скорей бы покончили со всем этим»... Никаких сомнений о его «зрячестве», к счастью, уже на втором курсе у меня не было».

¹⁷ В. Лучук народився на Холмщині, яка після Другої світової війни відійшла до Польщі. Дев’ятилітнім хлопцем, у лютому 1945 року, разом з батьками переїхав на Волинь. Польську розмовну мову знав з дитинства. Згодом удосконалив своє знання під час навчання на кафедрі слов’янської філології Львівського університету.

¹⁸ Новела Матвеева (1934–2016), російська поетеса, перекладачка, літературознавиця, близька знайома У. Караткевіча періоду його навчання в Москві на Вищих літературних і Вищих сценарних курсах.

№ 2

Дарагі Уладзімір!

Так крыўдна з усім гэтым атрымалася – проста хоць ваўком вый. Вы абяцалі прыехаць у Мінск чысла 24–25. Я, ведаючы Вашу сціпласць, не спадзяваўся, што Вы адразу заедзеце да мяне або хаця дасце тэлеграму і дні тры-чатыры кожны дзень хадзіў у саюз пытаць, ці не прыехаў хлопец з Украіны. Потым вырашыў, што перад самым святам Вы не прыедзеце, а прыедзеце, відаць, пасля, раз ужо нешта Вас затрымала. І паехаў у Оршу, толькі на святы, бо нельга было кінуць маці адну¹. Прыязджаю і – сюрпрыз. Рэдактары мне кажуць. Божа мой, што Вы падумалі пра нашу гасціннасць і пра мяне?! Валасы на сабе рву. Калі ласка, калі толькі Вам хаця трошкі трэба нешта ў Мінску давайце тэлеграму і прыязджайце. Ах-х, бож-жа ж ты мой!!! Чорт ведае, як

непрыемна атрымалася. Бярыце вершы і ўсё, аб чым дамаўляліся, – і едзьце. Моцна цісну руку. З братнім прывітаннем. Чакаю.

Уладзімір

Лист напісаны на звороті поштовай ліствічкі (фото: «Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У. І. Леніна»), не датаваны. Конверт з поштовым штэмпелем не зберігся. З огляду на змест, лист можна датувати кінцем 1964 року. Очевидно, він написаний перед самим католицьким Різдом. Того року в часописі «Полымя» (1964, № 9) Караткевіч надрукував рецензію (під назвою «Бетховен б'е ў далоні...») на поетичну збірку Лучука «Полум'я мене овіюе» (Київ, 1963). Номер часопису з рецензією він мав намір при зустрічі подарувати авторові збірки. З іншого боку, жовтневий номер львівського «Жовтня» за 1964 рік, що його Лучук, очевидно, привіз зі собою до Мінська, був майже цілком присвячений білоруській літературі. У рубриці «Білорусь – синьоока сестра України» були опубліковані в перекладі українською мовою твори чотирьох білоруських прозаїків та тринадцятьох білоруських поетів. Тут же була надрукована стаття про сучасну білоруську поезію самого Караткевіча, яку він написав спеціально для львівського часопису [10]. Дуже ймовірно, що українською мовою цю статтю переклав Володимир Лучук. Усе це викликало в Караткевіча щемливий жаль, що йому не вдалося зустрітися з Лучуком.

¹ На той час Уладзімір Караткевіч мешкав у своїй однокімнатній мінській квартирі (вул. Чернишевського, 7, кв. 57) разом з матір'ю Надією Василівною.

№ 3

6 мая 66 г.

Валодзечка, даражэнькі!

Хаця і са спазненнем, але пішу табе ліста¹. Як бачыш, ані на нарадзе перакладчыкаў не быў, ані на вечар беларускай паэзіі не трапіў, бо й запрашэння не было².

Вось так мы з табою і не сустрэліся зноў. Нічога, час яшчэ ёсць, яшчэ не зусім старыя, сто разоў убачымся. Прыязджаў бы ты да нас улетку (толькі папярэдзіў за тыдзень мяне і Прашковіча³, каб нікуды не з'ехалі). Якраз паедзем па Беларусі з аператарам будынкі старыя здымаць, то вось і ты з намі паехаў бы⁴. А калі гэта будзе ў другі час, то проста паехалі б на Наваградчыну, у Белавеж, да мяне ў Рагачоў. Цудоўна правялі б час. І рыбу палавілі. І ўсё такое.

Я зараз у Рагачове⁵, але да 12-га павінен пад'ехаць у Мінск. Пачнецца наш пісьменніцкі з'езд, будзе ён цягнуцца тры дні, давядзецца сядзець і слухаць разумных (а часам і боўдураў, як тое ў нас заведзена!). Тут зараз цудоўна. Сады цвітуць, горад – суцэльная белая пена. Дняпро толькі пачаў спадаць: з'явіліся зялёныя грывы лазы і дубняку на тым беразе. А повень была – на восем вёрст. Нават Гервасій Выліваха⁶ пераплыў бы такую толькі ў тым выпадку, калі плыў бы, аб'яднаўшыся з казаком Мамаем, скажам. А паасобку не пераплылі б.

Корпаюся ў садзе, ды вось адказваю на лісты. Вершы дашлю табе некалькі сёння. Пачытай, калі цікава. А вось з апавяданнямі счакай трохі. Два невялічкія дашлю, як толькі спраўлюся ў Мінску, тыдні праз два.

Зусім мяне замучыў «Хрыстос»⁷. На студыі сапсулі, зрабілі, нібы ў казцы, з шаблі – шыла, а з шыла – пшык. Замест таго, каб ганьбіць дагматыкаў, фарысеяў і інш. – зганьбяць яны ўсім гэтым саміх сябе. Памятаеш украінскі анекдот, як хлопцы купілі “фузію” на кірмашы і вырашылі, што страляць будзе “хто ж, як не коваль”, і, калі ўжо страляць, то трэба “в бік татарви”. Ну і стрэльнулі. І засталіся, хто без рук, хто без ног, а хто і без галавы. І яшчэ нехта, глядзячы на гэта сумнае відовішча, здзіўляўся:

– Ото клята фузія! Що ж вона між татарви наробила, якщо тут таке?!

То я разлаваўся і на той самы сюжэт аповесць напісаў⁸. Усё выказаў, што хацеў і як хацеў, без нахабных правак дыктатарскага алоўка, без “перста указующего”, — як сказаў бы... а цап яго ведае, хто так сказаў бы.

Як з тваёй прозай? І, увогуле, як у цябе справы? Што чуваць удома? Як жонка і хлопцы, ці здаровыя, ці шчаслівыя?

Дасылаю табе сваю морду з часоў службы на флоце. А мо ўжо дасылаў такую? Калі дасылаў – падары яшчэ каму-небудзь. Лыч такі, што толькі людзей ім палохаць. Палкоўнік Скалазуб у юнацтве.

Чытаў у польскай «Палітыцы» аб судзе над нейкімі там хлопцамі, якія абдзіралі занядбаныя капліцы і цэркаўкі ўкраінскія ў Закерзонві, трасца хлопцам... Абдзіралі і прадавалі абразы, культавыя прадметы, ваздухі. І спаймалі, і ўсыпалі па той па самай. Даволі вялікі тэрмін неба ў краты далі. Мяркуючы па тым, што пішуць – узяліся за ахову. Некаторыя рэстаўруюць. Найбольш каштоўныя рэчы – у сховішчах (часам, праўда, у пыле і памёце галубоў, але добра, што хаця не пад дажджом), частку капліц і цэркавак кансервуюць. А як па-добраму, то, пакуль тое, аддаць бы ім іконы і іншае. У Львоў, у Кіеў, у іншыя гарады дзеля музеяў. Так бы добра было. Але няблага і тое, што хаця ўзяліся палякі за розум. Цяпер бы нам узяцца за зберажэнне чагосьці з іхняга, што засталася тут, і ўсяго нашага на ўласнай зямлі.

Бадай, што ўсё. Моцна цісну лапу тваю!

Твой сябра *Уладзімір*

¹ Уперше Караткевіч звертаецца да Лучука «на ти». За час між попереднім і цим лістамі паміж ними склаліся больш довірлівыя стосункі (мажліва, воні навіць зустрiліся тоді).

² Всесоюзная нарада перекладачiв i вечiр бiлоруськоi поезii в Мiнску вiдбулiся напrikiнцi листопада 1965 року. Володимир Лучук, як можна виснувати з листа, прiiжджав тодi до Мiнська, сподiвався зустрiтися з Караткевiчем, але так не сталася.

³ Мiкалай Прашковiч (1932–1983), бiлоруськiй лiтературознавец, спецiалiст з давньоi бiлоруськоi лiтературы. До 1973–1974 рокiв блiзькiй прiятель Караткевiча, якогo часто супроводжував у поiздках по Бiлорусi.

⁴ Уладзімір Караткевіч зi знiмальною групою «Беларусьфiльму» iздiв по Бiлорусi знiмати короткометражнi фiльми за власнiмi сценарiямi. Улiтку 1966 року планувалiся зiюмки художньо-дакументальнагo фiльму «Памяць каменя». Володимир Лучук мiг долучитися до знiмальноi групы, яка в серпнi–вереснi того року справдi об'iздила чимало мiст Бiлорусi.

⁵ Вiд сiчня 1966 року Караткевiч перебував у мiстечку Рогачовi, мешкав у будинку свогo рiдного дядька (по матерi) I. Гринкевiча, писав (радше дописував) роман «Хрыстос прыязмлiўся ў Гароднi». У першiй декадi травня того року повернувся до Мiнська, щоб узяты участь у работi V з'iзду пiсьменнiкiв Бiлорусi.

⁶ Гервасiй Вылiваха – гoловнiй герой сатырычна-фантастычнаi пoвiстi Уладзімiра Караткевiча «Ладдзя распачы».

⁷ Тут Караткевiч мае на думцi зiюмки на кiностудii «Беларусьфiльм» художнягo фiльму «Хрыстос прыязмлiўся ў Гароднi» на асновi йогo сценарiю, якiй кiношнiкi змушувалi неадноразово переробляты, выкiдати з ньогo окремi сцены, iншi дописуваты тощo.

⁸ З кiносценарiю «Хрыстос прыязмлiўся ў Гароднi» пiзнiше постав роман пiд тiєю самою назвою, про щo й мовiць Караткевiч. Свiй роман вiн почав писаты у квiтнi 1965 року в Челябинску, а завершiв йогo у травнi 1966 року в Рогачовi.

№ 4

Дарагі Валодзька!

Цалую цябе, жонку і ўсю сям'ю. Віншую з божым нараджэннем¹ і дасылаю, з гэтай прычыны, «Хрыста» на мове “цапiв”, знявечанага, скарочанага, але ўсё ж свайго². Не звяртай увагі, дружа, на шматлікія памылкі друку, асабліва ў лацінскіх сказах. Вычытаць павiнен быў харошы хлопец, перакладчык, і вoсь я паспадзяваўся на яго.

Ну, нішто. Разрываючыся, як жаба, ад пыхі, кажу, што “папá і ў дзяружцы пазнаюць”. Здаровы будзь ты і ўсе твае. Абдымаю цябе і цалую.

Твой друг *Уладзімір*

Р. S. І не звяртай увагі на правінцыяльную вёрстку. Хіба гэтыя «Немны», а не «Нёмны»³, як належыць, нешта могуць?

Лист напісаны на звороті фотоліствічкі: «У ваколіцах Браслава, 1962 г.». Дати нема. Ліствічка надіслана в конверці, які не зберігся.

¹ Очевидно, лист надісланы напрыкінці 1966 або на самому пачатку 1967 року, про што сведчыць віншаваньня Лучуків з “божым нараджэннем” (католіцкім або праваслаўным).

² Уладзімір Караткевіч мае на думці роман «Хрыстос прызьмліўся ў Гародні», надрукаваны в расійскаму перекладі Наума Кісліка («Неман», 1966, №№ 11–12).

³ Часопіс у той час называўся «Неман». Караткевіч іронізуе з такой яго не білорускай назвы. Пізніше часопіс став называцца так само, як называецца сама рака в Білорусі, што дала ёму назву, — «Нёман».

№ 5

Мілы Валодзя!

Няўжо гэта я не даслаў табе кнігі?¹ А, мабыць, такі не даслаў. Забыў начыста, й не дзіва. Год мінулы быў годам моцных удараў для мяне. Маці памёрла. Сам хварэў, аж баяліся, што аддам богу душу. Ну, аднак неяк абышлося. Зараз вось распраўлюся з запушчанай перапіскай і сяду канчаць дэтэктыў². А там, як кажуць, бог — бацька.

Дзякуй за дзве цудоўныя кнігі. «Серцем єднін» толькі прагледзеў пакуль, в вась «Глобус»³ чытаю. Для дзяцей (а значыць, і для дарослых) дужа хараша. Дасылаю табе «Зямлю»⁴, шмат дапісаў, тое-сёе скараціў, бо гэты варыянт звернуты ўжо не да ўкраінскага чытача. Дастаў экзэмпляр (цяжка) і высылаю. Спытай Іванчычука⁵, ці даслаў яму?

Ну вось пакуль усё. Цалую.

Уладзімір

17.ІІ.78.

Лист напісаны на звороті поштовай ліствічкі: «И. К. Айвазовский. Вид в Крыму при закате солнца». Ліствічка надіслана в конверці, які не зберігся.

¹ Уладзімір Караткевіч і Володимир Лучук доволі актыўна абміняваліся кнігамі, як сваімі, так і сваіх колег-письменніків. Які кнігі цьога разу Караткевіч не надіслав сваёму украінскаму сябру – невядома. Прычыны цьога він і тлумачыць у сваёй ліствічці. 16 грудня 1977 року після важкай хворобы померла яго матір. Упродовж двох місяців на самому пачатку 1978 року він сам лежав у невролагічнаму віддзеленні мінскай клінічнай лікарні з дыягнозам: параксизм, утрата свідомості, тобто частковае парушэння мозковага кровообігу.

² Ідзецца про роман «Чорны замак Альшанскі», над якім у той час працаваў Караткевіч і які закінчыв на пачатку квітня 1979 року.

³ «Чарівний глобус» – збірка віршів і казок для дзітей Володимира Лучука, што выйшла друком у львівскаму выдавецтві «Каменяр» напрыкінці 1977 року.

⁴ «Зямля», тобто «Зямля пад белымі крыламі», нарис Уладзіміра Караткевіча, спачатку виданы ўкраінскаю моваю [6], а згодом, після доопрацавання, про што згадано в цьома лісті, моваю білорускаю [8].

⁵ Роман Іванчычук (1929–2016), відомый украінскі романіст, львівскі прятель Караткевіча.

№ 6

22 снежня 79 г.

Мілыя Уладзімір і Аксана!¹

Віншую Вас і ўсіх блізкіх Вам людзей з Калядамі і Новым годам. Жывіце тысячу год у каханні і добрай радзе, здаровыя, з новымі цудоўнымі (накшталт «Дивовиду»² і

яшчэ лепшымі — дзякуй за цудоўны падарунак) кнігамі. Каб сейна, узросна, умалотна і пчасна жылося і Вам, і паэзіі, і Украіне. Каб споўнілася ўсё, што мы ўголас (а часам і патаемна) жадаем. Валька³ ўжо спіць, але я цалую Вас і за сябе і за яе. Позна. І есці хачу. Успамінаю львоўскія варэнікі (зусім я тады не мог есці) і плачу ад шкадобы⁴. Чакаю неяк у госці. Скора выйдзе на экраны падпсуты (але затое і львоўскі крыху) «Стах»⁵.

Чакаю Вас, дарагія.

Ваш Ул. Караткевіч

Лист напісаны на звороті святковай ліствічкі: «3 новым годам. 1979», надісланої в конверці. На конверці напіс: «Каму: Украіна, м. Львів, в. Гончарова 29, к. 5. Лучук Володимир Іванович. Ад каго: 220020, Мінск, К. Маркса 36, к. 24. Караткевічу У. С.». Дата на конверці: «Мінск, 25.12.79».

¹ Лист адрасаваный Володимиrowі Лучуку та Оксані Сенатович.

² Ідзеця про поетичну збірку Володимиrowа Лучука «Дивовид» (Київ, 1979).

³ Валька – Валентина Броніславівна, дружина Караткевіча.

⁴ Уладзімір Караткевіч прыгадуе гостювання в родині Лучукаў у 1976 році, коли його частували варениками, а він іх тоді зовсім не міг їсти. Про це він згадуваў у листі до Романа Іванічука від 9 липня 1976 року, до якога звертаўся з проханням выбачитися від його імені перед Лучукамі: «Дзеля мяне не варта было варыць. Слова гонару, ем вельмі кепска і мала, хаця раз на месяц нападае “жэр”, калі з’ядаю ўсё ў двух халадзільніках і яшчэ ўначы вару макароны».

⁵ «Стах» – художній фільм «Дике полювання короля Стаха», окремі епізоды якога знімаліся у Львові та в Олеському замку.

Нехай ця публікацыя лістів Уладзіміра Караткевіча в науковому збірнику «Українське літературознаўство» стане українською лептою вшанування білоруського класика в рік його 90-річчя. А також нехай вона буде згадкою про Володимиrowа Лучука, українського поета й перекладача, який належить до когорты найславніших выпускників Львівського університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Братэрская пераклічка // Чырвоная змена. 1966. 20 студеня.
2. З поетичного братання / Переклады з білорус. Володимиrowа Матчука // Жовтень. 1962. № 12. С. 32–36.
3. З українскай паэзіі // Маладосць. 1965. № 12. С. 97–102.
4. Калинові мосты: Антологія молодої білоруської паэзіі. Київ: Молодь, 1969.
5. Караткевіч У. «Бетховен б’є в долоні» / Уладзімір Караткевіч // Дзвін. 2009. № 8. С. 122–124. (Рубрика: «Життя і слово: До 75-річчя визначного поета і перекладача Володимиrowа Лучука»).
6. Караткевіч У. Земля під білымі крыламі (Моя Білорусь) / Уладзімір Караткевіч. Київ: Веселка, 1972.
7. Караткевіч У. Галасы маіх сяброў: З паэзіі народаў свету / Уладзімір Караткевіч; Уклад. Анатолий Верабей. Мінск: Мастацкая літаратура, 1993. (Серыя: «Кніга аднаго перакладчыка»).
8. Караткевіч У. Зямля пад белымі крыламі / Уладзімір Караткевіч. Мінск: Мастацкая літаратура, 1977.
9. Караткевіч У. Мая Іліяда: Вершы / Уладзімір Караткевіч. Мінск: Беларусь, 1969.
10. Караткевіч В. На поетичному овіді: Декілька слів про білоруську паэзію останніх двух рокаў / Володимир Караткевіч // Жовтень. 1964. № 10. С. 133–136. (Рубрика: «Життя і слово»).

11. *Короткевич В.* Пророк Геронім Босх : [Вірш] / Володимир Короткевич; 3 білорус. перекл. Володимир Лучук // Жовтень. 1967. № 1. С. 13.
12. *Короткевич В.* Твори: у двох томах / Володимир Короткевич. Київ : Дніпро, 1991. Т. 1 : Христос приземлився в городні; Чорний замок Ольшанський: Романи / 3 білорус. перекл. К. Скрипченко ; Т. 2: Колосся під серпом твоїм: Роман / 3 білорус. перекл. В. Чайковський, К. Скрипченко.
13. *Короткевич В.* Христос приземлився в городні (Євангеліє від Іуди): Роман / 3 білорус. перекл. К. Скрипченко. Київ: Молодь, 1988.
14. *Короткевич В.* Чорний замок Ольшанський: Роман; Дике полювання короля Стаха: Повість / Володимир Короткевич; Авторизов. перекл. з білорус. К. Скрипченка. Київ: Дніпро, 1984.
15. *Лучук В.* Друзі: Переклади поезій братніх літератур народів СРСР / Володимир Лучук. Львів: Каменяр, 1987.
16. *Лучук В.* Уставати рано треба: Вірші для дітей / Володимир Лучук. Львів: Книжково-журнальне вид-во, 1962.
17. *Лучук В.* Хліб-сіль: [Нарис] / Володимир Лучук // Вільна Україна. 1963. 27 жовт. (Рубрика: «Шчырае вітанне вам, беларускія сябры, на ўкраінскай зямлі!»).
18. *Українська савецкая паэзія: Анталогія ў двух тамах /* Уклад. Барыс Алейнік і Барыслаў Сцепанюк; Ред. Анатоль Вялюгін. Мінск: Мастацкая літаратура, 1975. Т. 2.

References

1. Braterskaia peraklichka. (1966). In: *Chyrvonaia zmena*. 20 studenia.
2. Z poetychnoho bratannia / Pereklady z bilorus. Volodymyra Matchuka. (1962). In: *Zhovten*, № 12, 32–36.
3. Z ukrainskai paezii. (1965). In: *Maladosts*, № 12, 97–102.
4. *Kalynovi mosty: Antolohiia molodoi biloruskoi poezii*. (1969). Kyiv: Molod.
5. Karatkevych, U. (2009). «Betkhoven bie v doloni». In: *Dzvyn*, № 8, 122–124. (Rubryka: «Zhyttia i slovo: Do 75-richchia vyznachnoho poeta i perekladacha Volodymyra Luchuka»).
6. Karatkevych, U. (1972). *Zemlia pid bilymy krylamy (Moia Bilorus)*. Kyiv: Veselka.
7. Karatkevich, U. (1993). *Halasy maikh siabroy: Z paezii naroday svetu /* uklad. Anatol Verabei. Minsk: Mastatskaia litaratura, (Seryia: «Kniha adnaho perakladchyka»).
8. Karatkevich, U. (1977). *Ziamlia pad belymi krylami*. Minsk: Mastatskaia litaratura.
9. Karatkevich, U. (1969). *Maia Iliada: Vershy*. Minsk: Belarus,
10. Korotkevychm, V. (1964). Na poetychnomu ovydi: Dekilka sliv pro bilorusku poeziuu ostannikh dvokh rokov. In: *Zhovten*, № 10, 133–136. (Rubryka: «Zhyttia i slovo»).
11. Korotkevych, V. (1967). Prorok Heronim Boskh : [Virsh] / z bilorus. perekl. Volodymyr Luchuk. In: *Zhovten*, № 1, 13.
12. Korotkevych, V. (1991). *Tvory: u dvokh tomakh*. Kyiv: Dnipro, Т. 1: Khrystos pryzemlyvsia v horodni ; Chorny zamok Olshanskyi: Romany / Z bilorus. perekl. K. Skrypchenko; Т. 2: Kolossia pid serpom tvoim: Roman / Z bilorus. perekl. V. Chaikovskiy, K. Skrypchenko.
13. Korotkevych, V. (1988). *Khrystos pryzemlyvsia v horodni (Ievanheliie vid Iudy):* Roman / z bilorus. perekl. K. Skrypchenko. Kyiv: Molod.
14. Korotkevych, V. (1984). *Chorny zamok Olshanskyi: Roman; Dyke poliuvannia korolia Stakha: Povist /* avtoryzov. perekl. z bilorus. K. Skrypchenka. Kyiv: Dnipro.
15. Luchuk, V. (1987). *Druzi: Pereklady poezii bratnikh literatur narodiv SRSR*. Lviv: Kameniar.
16. Luchuk, V. (1962). *Ustavaty rano treba: Virshi dlia ditei*. Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vyd-vo.
17. Luchuk, V. (1963). Khlib-sil: [Narys]. In: *Vilna Ukraina*. 27 zhovt. (Rubryka: «Shchyrae vitanne vam, belaruskii siabry, na ųkrainskai ziamli!»).
18. *Ukrainskaia savetskaia paeziia: Antalohiia ų dvukh tamakh*. (1975). / uklad. Barys Aleinik i Baryslaų Stsepaniuk; Red. Anatol Vialiuhin. Minsk: Mastatskaia litaratura, t. 2.

ANOTHER PAGE OF THE CHRONICLE OF FRIENDSHIP: LETTERS OF ULADZIMIR KARATKIEVICH TO VOLODYMYR LUCHUK

Viacheslav RAHOISHA, Taras LUCHUK

*Belarusian State University,
Department of Literary Theory and Slavic Studies
31, Karl Marx Str., Minsk, Belarus
e-mail: v.rahoisha@tut.by*

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Theory of Literature and Comparative Literature
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: luchuk@gmail.com*

The article outlines literary and personal relations of the Belarusian writer Uladzimir Karatkievich (1930–1984) with Ukrainian writers Volodymyr Luchuk (1934–1992) and Oksana Senatovych (1941–1997). Six letters of Karatkievich to Luchuk, which have been recently found in the archive of the Ukrainian writer, are being published for the first time. The correspondence covers the period between April 16, 1964 and December 22, 1979. This publication is dedicated to the 90th birthday anniversary of Uladzimir Karatkievich, one of the leading Belarusian writers of the modern period.

Key words: Comparative Literature, Belarusian-Ukrainian literary relations, correspondence, Uladzimir Karatkievich, Volodymyr Luchuk.